

СЕМАНТИЧНА СВОЄРІДНІСТЬ І МОВНЕ ОФОРМЛЕННЯ УЗАГАЛЬНЕНО-ОСОБОВИХ РЕЧЕНЬ

У статті встановлено своєрідність узагальнено-особової семантики та проаналізовано засоби її репрезентації в спеціалізованих синтаксичних конструкціях української мови. Узагальнено-особове значення — специфічна персональна характеристика суб'єкта речення, що полягає в нейтралізації його конкретно-особової належності та стосунку предикативної ознаки до будь-якого учасника комунікації, зокрема й мовця. Найвиразніше це значення виявляється у реченнях із Ти-суб'єктом, проте його відтинки реалізують і структури із суб'єктами першої та третьої осіб.

Ключові слова: персональність, узагальнено-особове речення, перша особа, друга особа, третя особа, суб'єкт.

Ясакова Н. Ю. Семантическая специфика и языковое оформление обобщенно-личных предложений. В статье определена специфика обобщенно-личной семантики и проанализированы средства ее репрезентации в специализированных синтаксических конструкциях украинского языка. Обобщенно-личное значение — особая персональная характеристика субъекта предложения, состоящая в нейтрализации его конкретно-личной отнесенности и приписывании предикативного признака любому участнику коммуникации, включая говорящего. Наиболее ярко это значение проявляется в предложениях с Ты-субъектом, однако его оттенки реализуются и в структурах с субъектами первого и третьего лица.

Ключевые слова: персональность, обобщенно-личное предложение, первое лицо, второе лицо, третье лицо, субъект.

Yasakova N.Yu. Semantic Feature and Linguistic Formalization of the Sentences with a Generalized Person. Despite a long tradition of using the concept of the generalized person, it has been interpreted in different ways until now; case structures are related according to the class of generalized sentences.

The purpose of the article is to establish the uniqueness of generalized personal semantics and to analyze the means of its representation in special syntactic structures of the Ukrainian language.

Generalized and personal meaning is a personal characteristic of the subject of the sentence, which is based on neutralizing its specific personal belonging and the relation of predicate feature to any user of communications. Personal reference of the subject denotate in generalized personal sentences is irrelevant. The leveling of the special status of the speaker in the communicative act and, simultaneously, his/her unconditional belonging to the range of carriers of predicate signs is a characteristic feature of generalized personal sentences.

The expression of generalized personnel meaning in the Ukrainian language is due to the loss of semantic definition that is inherent to the primary specific personal options of the personality pointing to the participants of the communication. This meaning is the most vividly expressed in sentences with the subject You, but its shades realize structures as well as they are the subjects of the first and third persons.

Keywords: personality, generalized personnel sentence, the first person, the second person, the third person, subject.

З огляду на динамічний розвиток сучасної граматики, зміни дослідницьких орієнтирів у цій галузі мовознавчої науки, ґрунтовнішого потрактування потребують синтаксичні структури, які завдяки специфічності семантики давно привертали увагу науковців. З-поміж таких конструкцій вирізняються

узагальнено-особові речення. Незважаючи на тривалу традицію використання поняття узагальненої особи, його й нині потрактовують по-різному, відповідно до класу узагальнено-особових речень відносно відмінні структури.

Мета статті – встановити своєрідність узагальнено-особової семантики та проаналізувати засоби її репрезентації в спеціалізованих синтаксичних конструкціях української мови.

Узагальненість особи часто розглядають як ознаку односкладних структур певного типу, значення, що формується за умови відсутності підмета [1 : 141; 3 : 159; 8 : 212; 13 : 199; 17 : 241–244]. П. Дудик, аналізуючи узагальнено-особові односкладні речення, вказував, що дія, стан у них сприймаються як узагальнені – характерні для будь-якої особи, всіх або багатьох осіб, часто повторювані. Типовим засобом вираження такої дії вчений назвав дієслівну форму другої особи, яка, проте, «безпосередньо не приписується співрозмовникові», «живається тут не у своєму прямому значенні». Своєю синтаксичною будовою, зокрема формою головного члена, узагальнено-особові речення, на думку П. Дудика, можуть збігатися з іншими односкладними і неповними двоскладними структурами з неназваним підметом. Як узагальнено-особові кваліфіковано, зокрема, усталені вислови з дієслівним предикатом майже в усіх формах дійсного способу: третьої особи множини та однини, першої особи множини, однини й множини минулого часу, напр.: *Дарованому коневі в зуби не дивляться; Що маємо – не дбаємо, а втрапивши плачем; Дивиться лисицею, а думає вовком; Цілив у ворону, а попав у корову*. Вираження узагальнення навіть найменшого ступеня за неназваності підмета визнано достатнім для того, щоб за певних умов бачити в суб'єкті будь-яку особу [6 : 103–104; 17 : 241–244].

Протиріччя в розмежуванні різновидів односкладних речень, серед яких найбільш суперечливими визнано означено-особові, неозначено-особові та узагальнено-особові, зумовило пошуки нових засад для їхньої типології та глибшого осмислення семантичних феноменів, що виявляються в таких структурах. Основою виокремлення різновидів односкладних речень А. Загнітко вважає референційну семантику синтаксичних форм і констатує відмінні референційні можливості конструкцій на зразок *У селі голосно співають; До тебе прийшли*, в яких форми третьої особи мають семантику неозначеності, і виразів як-от: *Курчат восени лічать*, де та сама форма характеризується родовою, узагальненою референцією. У таких випадках на рівні референційної семантики синтаксичної форми, на думку А. Загнітка, слід констатувати протиставлення за означеністю / неозначеністю, опозицію родового й індивідного статусу певної семантики [Загнітко 10 : 65–66]. Учений вважає, що узагальнено-особове значення може бути виражене будь-якою особовою формою, а дія належить до будь-якої граматичної особи, тому що форми особи не диференціюють носіїв дії за їхньою участю в комунікативному акті [11 : 348]. З огляду на чималу кількість речень, які характеризуються узагальненістю, А. Загнітко висловив слушну думку про доцільність вивчення різних виявів узагальнення на рівні двоскладних і односкладних речень, виділяючи ядро таких конструкцій, напівпериферію та периферію [9 : 20–22]. Реалізація такого підходу, здійснена, зокрема, у праці

Т. Юрчишин, виявила інтегральні ознаки речень узагальненого змісту як окремого семантичного типу конструкцій різної формальної будови, проте не розв'язала проблеми інтерпретації семантики узагальнено-особових речень як особливої групи таких структур [19].

Специфіку узагальнено-особових речень у світлі нового методологічного підходу до інтерпретації односкладних конструкцій окреслив В. Брицин. Ознакою таких структур учений вважає використання різних предикатів, що не мають актуального часового прочитання і тому зближуються з предикатами якості. Значна дезактуалізація віртуального зв'язку предиката з узагальненим суб'єктом призводить, на думку вченого, до «встановлення предикативних зв'язків із непідметовими актантами, завдяки чому останні підвищують свій семантико-синтаксичний ранг, стаючи облігаторними предикативно характеризованими компонентами схеми речення» [2 : 84]. Не коментуючи персональний статус предиката, В. Брицин констатує встановлення предикативних відношень між непідметовим центральним аргументом і предикатом, який виражає сталу якісну ознаку актуалізованого аргумента в таких реченнях: *Його не обдуриш; Сокирюю рубають; У бібліотеці читають; З друзями не сваряться* [2 : 84].

Чітко розмежовував речення з узагальненою граматичною особою та іншим узагальненням осіб і предметів Т. Ломтєв. Учений виокремив три групи речень із «узагальненими вихідними предметами»: узагальнено-особові, узагальнено-особистісні та узагальнено-предметні. В узагальнено-особовому реченні предметом узагальнення є граматична особа, а не особа взагалі. Узагальненість граматичної особи полягає в тому, що вона мислиться як одна, байдуже яка граматична особа. Узагальнених граматичних осіб, як і означених, на думку вченого, три, але будь-яка з них є тотожною іншим. Речення типу *Из песен слова не выкинеш* Т. Ломтєв відносить до узагальнено-особових, а структури з дієслівною формою третьої особи множини, наприклад: *Клин клином вышибают*, вважає неозначено-особовими. Узагальнено-особові речення, на думку дослідника, не тотожні реченням із займенником *кожен*: у першому випадку узагальнено граматичну особу, а в другому – особу як предмет номінації (особистість). Узагальнення, що стосується людини як члена певної сукупності осіб, Т. Ломтєв вважає характерною рисою особливої групи структур – узагальнено-особистісних, напр.: *Рыбак рыбака видит издалека*. Якщо ж узагальнення стосується предмета, який мислиться як довільно обраний представник збірної множини певних предметів, науковець кваліфікує речення як узагальнено-предметні, напр.: *Овес к лошади не ходит* [14 : 147–157].

Не спростовуючи семантичного тлумачення узагальнено-особових речень, яке запропонував Т. Ломтєв, Ю. Степанов вважає природнішим пояснення референційне – узагальнена граматична особа стосується одночасно трьох осіб і є особливим випадком неозначеної референції [16 : 126]. Спробу осмислити специфіку узагальнено-особової семантики через поняття неозначеної особи бачимо ще у В. Виноградова. Здатність дієслівних форм першої особи слугувати для позначення узагальненого суб'єкта вчений пов'язує з послабленням індивідуально-особового значення і неозначено-особовим

розумінням, узагальнено-особове вживання форм другої особи називає також неозначено-особовим, таким, що вказує на неозначених слухачів або читачів [4 : 377–379]. Пізніше семантику узагальненої особи кваліфікували не як вияв неозначеності, а як особливий випадок нерелевантності особового протиставлення. Нейтралізацію протиставлення означеність / неозначеність щодо референтів-осіб визнав основою творення узагальненої особи В. Гак і відзначив, що така семантична нейтралізація в різних мовах відбувається через переосмислення означено-особової або неозначено-особової семантики [5 : 87–88].

У потрактуванні специфіки узагальнено-особових речень ряд мовознавців наголошує на тому, що мовець обов'язково є одним із осіб-суб'єктів. О. Бондарко визначає узагальнено-особовий дейксис як співвіднесення ситуації, позбавленої конкретної референції (повторюваної, звичної або «позачасової»), і її учасників з узагальненим класом осіб, до якого належить і мовець: а) як носій досвіду або б) як людина, що представляє і поділяє (нерідко разом зі слухачем) досвід і судження узагальненого (аж до масштабу «люди загалом») класу людей. Хоч у другому різновиді узагальнено-особовий дейксис перетинається з неозначено-особовим, змістові відмінності, пов'язані зі значенням граматичних форм, на думку вченого, зберігаються. Якщо в неозначено-особових формах відсутнє виразне залучення мовця (його досвіду) до змісту загальних істин, то в узагальнено-особовому вживанні форм другої особи однини воно виявляється чітко, пор.: *Таких людей за три версты обходят – Таких людей за три версты обходишь* [18 : 10]. Автори «Комунікативної граматики російської мови» висловлюються ще категоричніше: узагальнено-особові речення, повідомляючи про дії мовця, долучають до його досвіду адресата і будь-яку іншу особу, яка може бути на його місці. Однак до узагальнено-особових у цій праці віднесено й конструкції з дієслівними формами третьої особи [12 : 118–121].

Т. Булигіна і О. Шмельов тлумачать сутність узагальнено-особової семантики, використовуючи поняття нульового варіанта займенника *ти*, який має специфічні референційні і прагматичні властивості. Дослідники пов'язують творення семантики узагальненості зі змінним фокусом емпатії, а референційні особливості узагальнено-особового речення з Ти-суб'єктом розглядають як наслідок його прагматичних характеристик. Особливістю *ти* узагальненого є подвійність референційних характеристик: у межах однієї, окремої ситуації *ти* стосується конкретної людини, але внаслідок повторюваності ситуації цей стосунок мислиться узагальнено. Як і О. Бондарко, Т. Булигіна і О. Шмельов вбачають істотні відмінності між реченнями з узагальнено-особовим *ти* та реченнями узагальненого змісту з формами третьої особи множини: у першому випадку йдеться не про закон, що наявний незалежно від його сприйняття, а про множину конкретних ситуацій, зображених зсередини, з певного погляду. Тому в реченнях із узагальнено-особовим *ти* може вживатися дієлово доконаного виду, не характерне для конструкцій узагальненого змісту з нульовим суб'єктом третьої особи. Отже, згадані нульові елементи відмінні за синтаксичними (узгоджувальними), прагматичними і референційними характеристиками [18 : 53–62].

Узагальнено-особове значення розуміємо як специфічну персональну характеристику суб'єкта речення, що полягає в нейтралізації його конкретно-особової належності та стосунку предикативної ознаки до будь-якого учасника комунікації. Суб'єкт сприймається як представник сукупної абстрактної множини, членом якої є сам мовець. Персональна віднесеність денотата суб'єкта в узагальнено-особових реченнях є нерелевантною. Прагматика таких висловлювань полягає в уникненні з певних причин безпосередньої вказівки на справжнього суб'єкта і представленні його як генералізованого. Нівелювання особливого статусу мовця в комунікативному акті й одночасна безумовна належність його до кола носіїв предикативної ознаки є характерною рисою узагальнено-особових речень.

Співмірність граматичних осіб, властива узагальнено-особовому реченню, що актуалізує спільне, подібне в характеристиках комунікантів, не означає можливості репрезентувати значення узагальненої особи будь-якою особовою формою. В українській мові вираження узагальнено-особового значення переважно пов'язане з переосмисленням первинної семантики другої особи. Узагальнено-особові речення з дієсловами дійсного і наказового способів у формі другої особи однини є звичними для всіх сучасних слов'янських мов і найближче споріднених із ними балтійських [15 : 150].

Ти-суб'єкт узагальнено-особового речення частіше не експлікований відповідним займенником, а його персональна віднесеність встановлюється завдяки особовій формі дієслівного предиката, напр.: *Як гарно дихається — п'єш повітря, мов тепле молоко* (М. Коцюбинський); *...Новий солонець хоч і знайдеш, та пантувати на нім скоро не будеш...* (І. Багрянний). Нейтралізація конкретно-особового і творення узагальнено-особового значення підтримується незаповненою позицією підмета. Проте односкладність не виступає специфічною ознакою узагальнено-особових речень [14 : 151; 17 : 243–244]. Незважаючи на меншу частотність в українській мові узагальнено-особових двоскладних речень, формування узагальнено-особового значення не залежить від способу експлікації суб'єкта, що зумовлює некоректність використання відповідного терміна у класифікації тільки односкладних структур. Найявність *ти* у функції підмета не руйнує узагальнено-особової семантики, напр.: *І яке тільки людське серце! Ти його порань, до гарячої крові порань, а воно знову відживе і знову стає добре та ніжне* (О. Гончар); *...Коли ти довго перебуваєш на піку процесів, то можеш помилково подумати, що повністю контролюєш ситуацію...* (Дзеркало тижня, № 18 (164) 2014). Тому логічним є розгляд *ти* узагальненого як такого, що реалізується у двох комбінаторних варіантах — нульовому й ненульовому [18 : 44].

Узагальнення може стосуватись і однотипних, повторюваних дій одного суб'єкта — мовця, напр.: *Утомишся було, перемучишся, прийдеш у казарми, а там дадуть тобі кулішу...* (І. Нечуй-Левицький); *Станеш згадувати своє життя — і бачиш тільки одну довгу низку переводів...* (С. Васильченко). Завдяки вживанню форми другої особи фокус емпатії в таких висловлюваннях не має чіткої локалізації: узагальнюючи власні дії, мовець дистанціюється від них. Описувані ситуації подані як такі, де співрозмовник залучений до кола суб'єктів, однак те, що реальним діячем є саме мовець, не викликає сумнівів.

Не випадково поряд із дієслівними формами другої особи в таких випадках органічними є форми першої особи, напр.: *І забудеш було, що ти сіромаха, і вбогий, і голій, і босий; їй-Богу моєму, було забуду й про небіжку* (І. Нечуй-Левицький).

Нейтралізація означеності / неозначеності суб'єкта в узагальнено-особових реченнях із Ти-суб'єктом дозволяє репрезентувати результати колективного досвіду носіїв мови, напр.: *Людей питай, а свій розум май; Їж борщ з грибами – держи язик за зубами* (прислів'я). За їхньою допомогою мовець може вказувати на однотипність, подібність осіб, які беруть участь у комунікації, апелювати до життєвого досвіду співрозмовника, напр.: – *Він [Василь Петрович] завжди розповідав, бувало, щось цікаве, чого й у підручниках не вчитася* (Б. Антоненко-Давидович); *Тоді був серпень, і спека стояла така крута, що йдеш і млієш* (Г. Тютюнник). За найширшого узагальнення суб'єктом узагальнено-особових речень виступають не лише мовець, співрозмовник, деякі з третіх осіб, а й усі, хто не бере участі в комунікації. Такі речення описують риси, ситуації, які, на думку мовця, є типовими для людини загалом, напр.: *Не знаєш того щастя дитиною, не знаєш його й виріши...* (М. Коцюбинський); *По-справжньому життя відчуваєш після шістдесяти* (В. Шевчук).

Ви-суб'єкт не досягає того рівня узагальнення, який властивий *ти*. Значно віддаляючи фокус емпатії від мовця, він не дозволяє формувати висловлювання, де носіями предикативної ознаки виступають усі люди незалежно від ролі в комунікативному акті. Тому узагальнено-особова семантика речень із Ви-суб'єктом менш виразна та різноманітна. У структурі речення його переважно експліковано спеціалізованою синтаксею, напр.: *Де ж ви в степу знайдете не то кілка чи хворостину, а навіть хмизу або дубчика?* (І. Нечуй-Левицький); *Якщо ви читаєте О'Генрі, не вірте його оповіді – в останньому рядку він вас обдурить* (Г. Тютюнник).

У сфері третьої особи засобом творення узагальненої семантики, подібною до узагальнено-особового значення, репрезентованою формами другої особи, виступає іменник *людина*. Здатність виражати узагальнено-особове значення приписують і займенникам *будь-хто, кожний, хтось* [7 : 67], проте вони реалізують узагальнене значення переважно щодо третіх осіб. Оскільки третя особа онтологічно протиставлена першій і другій як не залучена до безпосередньої комунікації, нейтралізація відповідної семантики, ототожнення суб'єкта морфологічно маркованого як третьоособовий із *я* і *ти* вимагає особливих прагматичних умов. Редукція суб'єктної синтаксеми в генеративних реченнях із суб'єктом третьої особи не можлива. Референція із комунікантами відбувається завдяки абстрактності значення іменника. Мовець є потенційним носієм предикативної ознаки опосередковано, як належний до класу людей, напр.: *Часом людина навіть гадки не має, що чоловік, котрий їй усміхається, може її ненавидіти* (В. Шевчук); *Однаке у снах людина частіше рятується, ніж у дійсності* (Г. Пагутяк).

Речення з неназваним суб'єктом, дієслівний предикат яких має форму третьої особи, попри наявність узагальненої семантики, не характеризуються узагальненістю граматичної особи. Суб'єкт таких речень відсторонений

від конкретного комунікативного акту, множина діячів, на яку він указує, не обов'язково охоплює мовця і співрозмовника, а складається тільки з третіх осіб. Семантика узагальнення може виявлятися і в структурах із вербалізованим Він-суб'єктом, проте не стосуватись особових співвідношень, напр.: *Хто робить кривно, той і ходить певно; Мудрим ніхто не вродився, а навчився; Діти люблять солодке*. Предикативна ознака в таких реченнях стосується тільки третьої особи, не об'єднує учасників комунікації як носіїв спільних рис, досвіду тощо. Узагальнення у сфері третьої особи, яка на поняттєвому рівні протиставлена першій і другій, спрямоване на встановлення відношень тотожності, подібності між об'єктами в іншій, не комунікативній площині. Попри генералізовану семантику речення із суб'єктом третьої особи не здатні повноцінно реалізувати узагальнено-особове значення.

Через означеність, унікальну індивідність *я* речення з Я-суб'єктом надзвичайно рідко мають значення близьке до узагальнено-особового, напр.: *І я вчений на хліб печений; Моя хата з краю, нічого не знаю* (прислів'я). Натомість послаблена означеність множинної форми *ми* призвела до частотності його вживання у нереперентному узагальненому значенні, напр.: *За те ми й цінуємо один одного, що про одну і ту ж річ мислимо неоднаково* (В. Земляк); *...Ми переважно боїмося майбутнього, боїмося подорожей, дітей, боїмося змін* (Ю. Андрухович). Як і в реченнях із Ти-суб'єктом, семантика узагальнення виразно реалізується за відсутності суб'єктної синтаксеми, коли акцентовано значення предиката, напр.: *Живемо: хліб жуємо, а іноді ще й присолоємо* (прислів'я); – *Живемо не про людське око...* (Є. Гуцало).

Тільки Ти-суб'єкт, експлікований або не експлікований у реченні окремою синтаксемою, здатний реалізувати власне узагальнено-особове значення. У реченнях із Ви-суб'єктом або суб'єктом третьої особи мовець може сприйматись як вилучений із кола діячів, у реченнях із Ми-суб'єктом проблемним є суб'єктний статус третіх осіб. Пор.: *Лобом стіни не проб'єш*. – *Лобом стіни не проб'єте*. – *Лобом стіни не проб'ємо*. – *Людина лобом стіни не проб'є*. – *Лобом стіни не пробивають*. Заміна Ти-суб'єкта на інший спричиняє семантичні зміни.

Отже, вираження узагальнено-особового значення в українській мові відбувається завдяки втраті семантики означеності, яка властива первинним конкретно-особовим варіантам персональності, що вказують на учасників комунікації. Через перенесення фокусу емпатії на іншого комуніканта мовець подає себе як одного з множини суб'єктів типової, повторюваної дії. На поняттєвому рівні поява узагальнено-особової семантики зумовлена співмірним онтологічним статусом *я* і *ми*, наявністю предикатів, що можуть бути приписані всім реальним або потенційним учасникам спілкування. Найвиразніше узагальнено-особове значення виявляється у реченнях із Ти-суб'єктом, проте його відтінки реалізують і речення із суб'єктами, що належать до сфери першої та третьої осіб.

Інтерпретація узагальнено-особових структур є однією з передумов вирішення ширшої проблеми взаємодії категорій персональності та означеності / неозначеності у структурі речення. Грунтового вивчення потребують усі способи мовного втілення персональних типів суб'єкта. На особливу

увагу, зокрема, заслуговують ті спеціалізовані конструкції, що репрезентують неозначено-особовий і неозначено-предметний варіанти суб'єкта трьох осіб.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Андерш Й. Ф.** Типологія простих дієслівних речень у чеській мові в зіставленні з українською / Й. Ф. Андерш. – К. : Наук. думка, 1987. – 191 с. 2. **Брицин В. М.** Односкладні речення в українській мові: до питання методології їхнього дослідження / В. М. Брицин // Мовознавство. – 2001. – № 3. – С. 81–87. 3. **Вавринюк Т. І.** Односкладні речення в художньому тексті / Т. І. Вавринюк // Філологічні студії : Науковий вісник Криворізького національного університету : зб. наук. праць. – Вип. 8. – Кривий Ріг : ТОВ «ОКТАН-ПРИНТ», 2012. – С. 155–168. 4. **Виноградов В. В.** Русский язык (Грамматическое учение о слове) / В. В. Виноградов. – М. : Высшая шк., 1986. – 640 с. 5. **Гак В. Г.** Языковые преобразования / В. Г. Гак. – М. : Школа «Языки русской культуры», 1998. – 768 с. 6. **Дудик П. С.** Из синтаксиса простого предложения : [навч. посіб.] / П. С. Дудик. – Вінниця : ВДПУ ім. Михайла Коцюбинського, 1999. – 297 с. 7. **Єрмоленко С. Я.** Синтаксис і стилістична семантика / С. Я. Єрмоленко. – К. : Наук. думка, 1982. – 207 с. 8. **Жовтобрюх М. А.** Українська літературна мова / М. А. Жовтобрюх. – К. : Наук. думка, 1984. – 255 с. 9. **Загнітко А.** Проблема односкладного речення у сучасній лінгвістиці / Анатолій Загнітко // Лінгвістичні студії : зб. наук. праць. – 1997. – Вип. 3. – Донецьк : ДонДУ, 1997. – С. 17–26. 10. **Загнітко А.** Референтність семантика граматичних форм (напрями аналізу) / Анатолій Загнітко // Актуальні проблеми граматики : зб. наук. праць / ред. кол.: Василь Ожоган (відп. ред. випуску) та ін. : Наук. зап. Кіровоградськ. держ. пед. ун-ту ім. Володимира Винниченка. – Кіровоград : КДПУ ім. Володимира Винниченка, 1997. – Вип. 2. – С. 60–66. 11. **Загнітко А. П.** Теоретична граматики української мови. Морфологія : [монографія] / А. П. Загнітко. – Донецьк : ДонДУ, 1996. – 437 с. 12. **Золотова Г. А.** Коммуникативная грамматика русского языка / Г. А. Золотова, Н. К. Оніпенко, М. Ю. Сидорова ; под общ. ред. д. ф. н. Г. А. Золотовой. – М. : МГУ им. М. В. Ломоносова, 1998. – 528 с. 13. **Коломийцева В. В.** Проблема синтаксичної кваліфікації означено-, неозначено- та узагальнено-особових речень / В. В. Коломийцева // Studia Linguistica : зб. наук. пр. – Вип. 2. – К. : КНУ імені Тараса Шевченка, 2009. – С. 195–200. 14. **Ломтев Т. П.** Предложение и его грамматические категории / Т. П. Ломтев. – [3-е изд.] – М. : URSS, 2007. – 200 с. 15. **Мельничук О. С.** Развитие структуры слов'янського речення / О. С. Мельничук. – К. : Наук. думка, 1966. – 324 с. 16. **Степанов Ю. С.** Индоевропейское предложение / Ю. С. Степанов. – М. : Наука, 1989. – 248 с. 17. **Сучасна українська літературна мова: Синтаксис** / [за заг. ред. І. К. Білодіда]. – К. : Наук. думка, 1972. – 515 с. 18. **Теория функциональной грамматики. Персональность. Залоговость** / [А. В. Бондарко, Т. В. Булыгина, Н. Б. Вахтин и др.] ; отв. ред. А. В. Бондарко. – СПб. : Наука, 1991. – 670 с. 19. **Юрчишин Т. В.** Речення узагальненого змісту: структурно-семантичний і комунікативно-прагматичний аспекти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Т. В. Юрчишин. – Харків, 2008. – 16 с.

Ясакова Наталія Юріївна – кандидат філологічних наук, доцент, докторант кафедри української мови Національного університету «Києво-Могилянська академія», Україна, м. Київ, вул. Г. Сковороди, 2.

E-mail: yasakova@ukr.net

http://orcid.org/0000-0002-6810-8080

Yasakova Natalia Yuriiivna – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at the Ukrainian Language Department, National University “Kyiv-Mohyla Academy”. Ukraine, Kyiv, Skovorody Str., 2.